

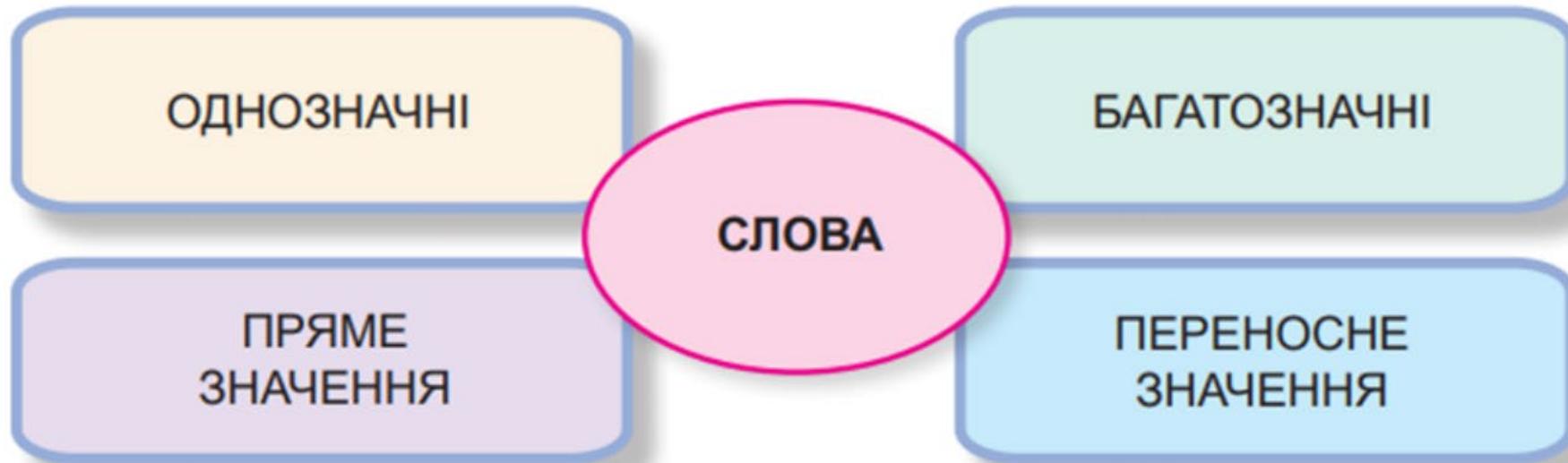

Лексикологія і фразеологія

Тетяна Мусянович

Пригадаймо. Які слова називають багатозначними?

I. Прочитайте речення. Доведіть, що виділені слова є багатозначними. Чи надають вони образності й виразності висловленому? З яким лексичним значенням ужито кожне з них у поданих реченнях?

1. Несподівано пішов дощ. **Важкий і колючий** (О. Чорногуз). 2. По листю **барабанив** дощ... (О. Чорногуз). 3. Цей дощ починався якось не так, бо почали падати занадто **великі** краплі (Н. Кир'ян). 4. Листя на вербах од вітру **дрижить**. Тінь від хмаринки по травах **біжить** (М. Руденко).

Тетяна Мусянович

Складіть усно розповідь _ (3-4 речення) на основі однієї з світлин на тему "Музика дощу" або "Казковий дощ".

Використайте слова, ужиті в переносному значенні.

I. Спишіть словосполучення, замінюючи в кожному з них прикметник важкий синонімом із запропонованих у рамці. Кожен синонім ви можете використати лише один раз.

болісний / нелегкий/ скрутний/ суворий/
нестерпний/ гнітючий/ сильний

*Важкий спогад, важкий удар, важкий рік, важкий погляд,
важкий матеріальний стан, важкий біль, важкий настрій.*

*II. Поясніть, що означають фразеологізми важкий на підйом, важка рука.
За потреби скористайтеся словником.*

ПОПРАЦЮЙТЕ В ПАРАХ.

I. Розподіліть між собою групи слів. Доберіть до слів обраної групи синоніми й запишіть. Перевірте одне в одного правильність виконання.

*Група 1. Ласкавий, охайний, небокрай, завірюха.
Група 2. Дорога, пестливий, чепурний, говорити.*

II. Гра «Синоніми». Доберіть разом з однокласником / однокласницею якнайбільше синонімів до одного з виділених слів. Перемагає та пара, яка добере якнайбільше синонімів.

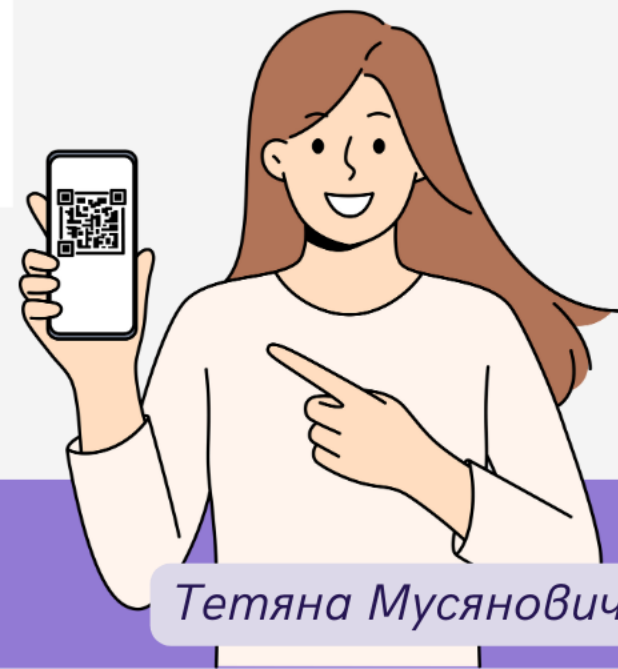
I. Розподіліть слова на три групи й заповніть у зошиті таблицю. Яке слово залишилося невиписаним? Обґрунтуйте свій розподіл.

Застарілі слова		Діалектизми
Історизми	Архаїзми	

Гетьман, ґаздиня, булава, бараболя, бранець, корогва, джура, лицедій, історія, ректи, файний, плахта, когут.

II. Складіть і запишіть складне речення з одним словом (на вибір).

Тетяна Мусянович

1 Виконайте тестові завдання.

Омоніми є в усіх рядках, ОКРІМ

- А святковий бал, прохідний бал
- Б гангбольне поле, пшеничне поле
- В вулканічна лава, дерев'яна лава
- Г весільна пара, водяна пара

2 Стилістично забарвленими є обидва слова в рядку

- А шкандибати, вересень
- Б сторінка, дітлахи
- В стовбичити, інструкція
- Г опівночі, жаднюга

3

Продовжте кожне речення найбільш доречним фразеологізмом.

Речення

- 1 Справжні друзі повинні ...
- 2 Вадим злякався та й хотів уже ...
- 3 Ти помовч, а інші можуть ...

Фразеологізм

- А п'ятами накивати
- Б глека розбити
- В лясати точити
- Г пуд солі з'їсти

I. Доберіть до кожного з поданих слів по два синонімічні фразеологізми й запишіть. За потреби скористайтеся довідкою.

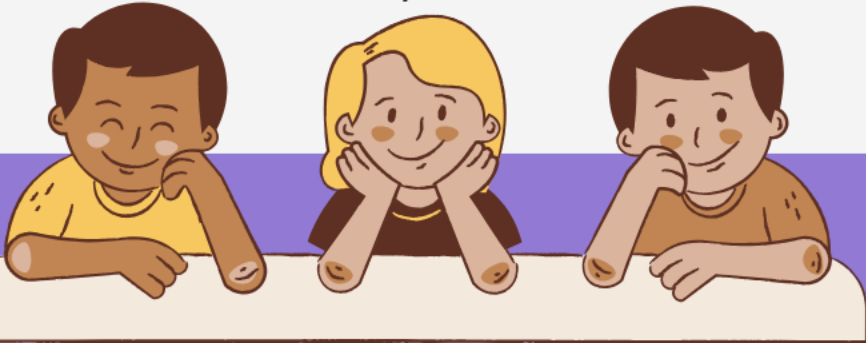
Ледарювати, прославляти, сміятися, засинати, досвідчений.

II. Доберіть до кожного з поданих фразеологізмів по одному антонімічному фразеологізму й запишіть. За потреби скористайтеся довідкою.

Тримати в кулаці, як кішка із собакою, не покладаючи рук.

III. Складіть і запишіть речення з фразеологізмом (на вибір).

ДОВІДКА. *Витрішки продавати, бував у бувальцях, клювати носом, співати дифірамби, аби день до вечора, підносити до небес, попускати всжки, продавати зуби, не братися за холодну воду, аж за живіт братися, ловити окунів, водою не розлити, стріляний горобець.*

*За допомогою програми ШІ створи зображення
фразеологізму, а потім згенеруй синонім та антонім до
свого фразеологізму.*

Правильне вживання слів і фразеологізмів

Тетяна Мусянович

ПРИГАДАЙМО!

1. Що таке лексична помилка?

2. Що таке пароніми?

I. Прочитайте речення. Поясніть лексичні значення виділених слів. За потреби скористайтеся тлумачним словником або словником паронімів.

*1. В усіх областях стартувала посівна **кампанія**. 2. Гостей міста запросили на **музичний** фестиваль. 3. **Туристичний** маршрут Карпатами почали з Ужгорода. 4. Цього року **книжковий** ярмарок провели в онлайн-форматі. 5. **Поверхневі** води в Україні представлено всіма видами, крім льодовиків.*

Поясніть Відмінність у лексичному значенні поданих нижче паронімів

кОмпанія - кАмпанія; музичний - музикальний;
книжковий - книжний;
туристичний - туристський; поверховий - поверхневий

Тетяна Мусянович

Спишіть сполучення слів, обираючи з дужок потрібне слово.

(Глибокі, глибинні) поклади нафти; (глибока, глибинна) сільська криниця; мелодія (духовного, духового) оркестру; навчався в (духовній, духовій) академії; (ефектний, ефективний) цирковий номер; (ефектний, ефективний) засіб для очищення; мандрувати до (сусідньої, сусідської) країни; нагодував (сусіднього, сусідського) собаку.

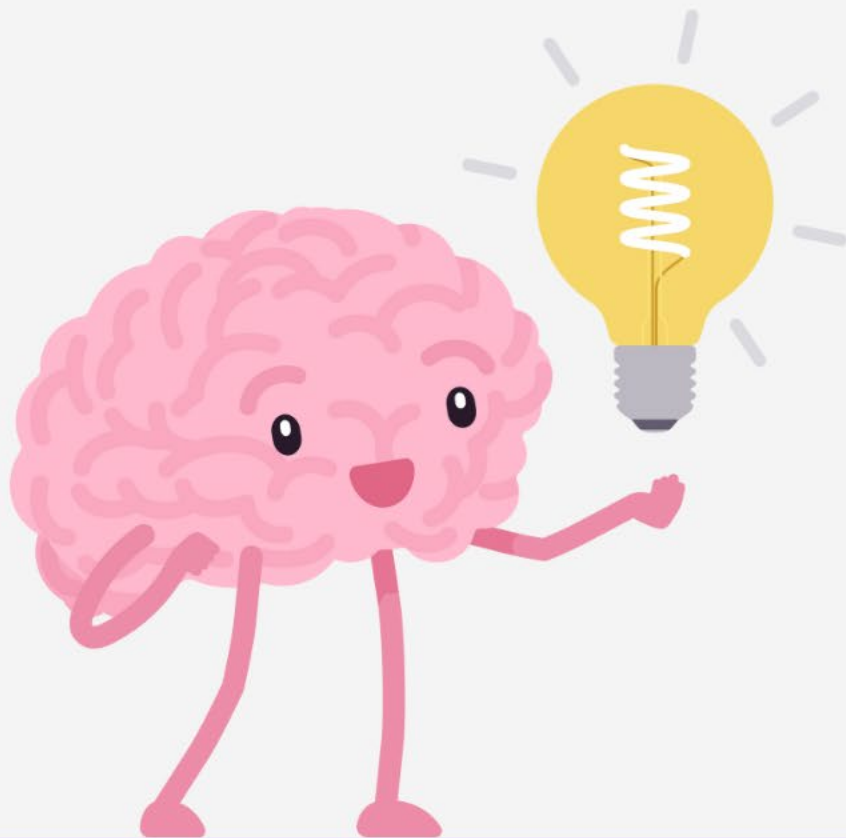

ПАРОНІМИ

ГЛИБИННИЙ

діє чи перебуває на глибині

ДУХОВІЙ

пов'язаний із духовими інструментами; нагрітим повітрям

ЕКОНОМІЧНИЙ

стосується економіки; вигідний

ЕФЕКТНИЙ

справляє сильне враження, ефект

ЗНАМЕНИТИЙ

славетний, популярний

ЛЮДНИЙ

де багато людей

ОЖЕЛЕДИЦЯ

шар льоду на землі, дорогах

СУСІДНІЙ

розташований поруч

ГЛИБОКИЙ

має велику глибину

ДУХОВНИЙ

пов'язаний із внутрішнім життям людини; стосується релігії

ЕКОНОМНИЙ

ощадливий, бережливий

ЕФЕКТИВНИЙ

має потрібні наслідки, дає ефект

ЗНАМЕНИТИЙ

дуже важливий, видатний

ЛЮДЯНИЙ

доброзичливий, чуйний

ОЖЕЛЕДЬ

кристалики льоду на деревах

СУСІДСЬКИЙ

стосується сусіда, сусідки

I. Прочитайте подані парами словосполучення. Знайдіть у кожній парі одне словосполучення, у якому допущено лексичну помилку. Поясніть свою відповідь.

- 1. Власник автомобіля – **володар** магазину. 2. Заказати каву – замовити доставку товару. 3. Увімкнути освітлення – включити телевізор. 4. Заважати гратися – **мішати** слухати на уроці.
5. Привести докази – навести приклади речень. 6. **Вірна** відповідь – правильний діагноз. 7. Трапляються помилки – зустрічаються невдачі.*

II. Складіть і запишіть речення з кожним виділеним словом.

Тетяна Мусянович

Прочитайте фрагменти оголошень. Які помилки ви помітили?

**Обережно!
На дорогах ожеледь**

**Любителі рідного слова!
Завтра розпочинає роботу
книжна виставка сучасних
письменників**

**Шановні батьки!
У музичній школі оголошено
набір дітей на навчання.**

**Шановні мешканці!
На сусідській вулиці
торгівлю заборонено.**

**Шановні пацієнти!
наші лікарі допоможуть
нормалізувати ваш
сердечний ритм.**

**Любителі музики!
Запрошуємо вас на зустріч зі
знаменитим бандуристом**

Складіть і запишіть діалог (5-6 реплік), використавши 2-3 слова (сполучення слів) першої колонки таблиці.

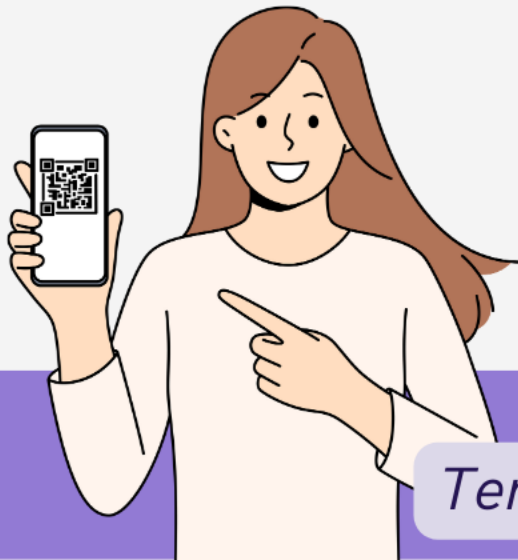
Правильно

*у Вересні
на мою думку
на сьогодні
сувенір
встигли
імунітет*

НЕправильно

*у Вересні місяці
на мою власну думку
на сьогоднішній день
пам'ятний сувенір
встигли вчасно
захисний імунітет*

Тетяна Мусянович

ОДЕРЖУВАТИ

Микита одержав
лист з прокуратури

ЗДОБУВАТИ

Ганна здобула перемогу
на конкурсі краси

ВІЙСЬКОВИЙ

Цього року Микита брав участь у військовому параді

ВОЄННИЙ

Ганна часто слухала розповіді бабусі про воєнні події

ПІДВОДИТИ

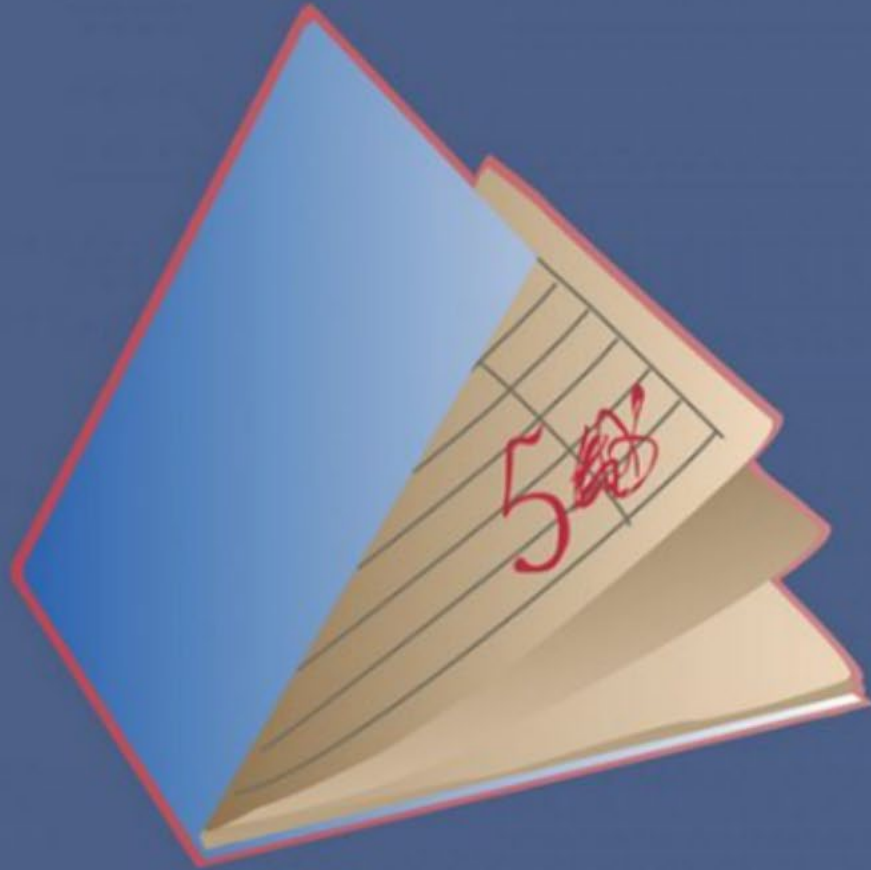
Ганна вміла гарно
підводити очі олівцем

ПІДБИВАТИ

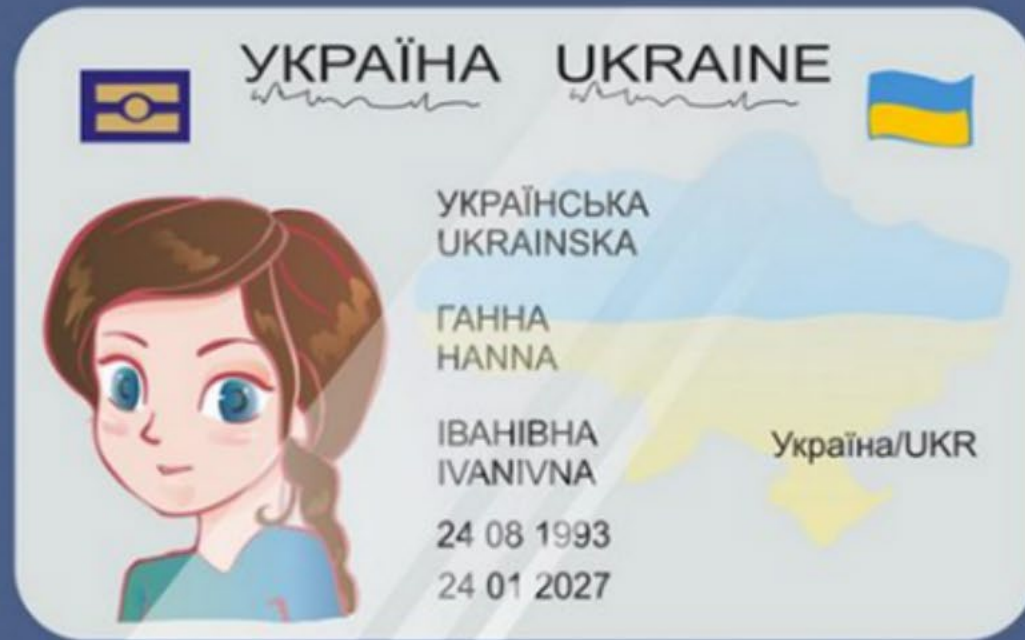
Микита вирішив підбити
підсумки діяльності свого
підприємства за минулий рік

СКЛАДАТИ

Микита вдало склав
іспит з психології

ЗДАВАТИ

Ганна здала старий паспорт,
щоб отримати біометричний

МАТИ ВИГЛЯД

Ганна мала гарний вигляд
у новій сукні

ВИГЛЯДАТИ

Микита виглянув з вікна і
побачив Ганну

I. Гра «Упіймай помилку». Знайдіть у поданому тексті лексичні помилки. За кожну знайдену й виправлену помилку – 1 бал.

Назар являється учнем сьомого класу. Він старанно відноситься до навчання, приймає участь у художній самодіяльності. На уроках уважний, не мішає іншим, на любі запитання може дати вірну відповідь. Дві неділі тому на занятті літературного гуртка він виступив із самим цікавим повідомленням. Назар мріє стати дитячим лікарем-педіатром.

II. Спишіть текст, виправляючи допущені помилки. Доповніть його реченням із фразеологізмом.

Підсумок:

Пригадай – підсумуй – запитай – пов'яжи за 2 хвилини (ППЗП2)

За дві хвилини учні повинні пригадати про словотвір, назвати основні способи словотворення, однозначні та багатозначні слова, архаїзми, історизми, пароніми за дві хвилини підсумувати ці пункти одним реченням, записати одне основне запитання, на яке вони хочуть отримати відповідь та знайти одну прив'язку цього матеріалу до основної теми лексики та словотвору

